

ŠESTA AMERIČKA FLOTA

Pod nazivom Šesta američka flota (6. AF) već šesnaest godina krstari Sredozemnim morem ovaj plovni sastav, opremljen naoružanjem velike moći. Po namjeni, to je strategijska i u isto vrijeme taktička snaga, čija borbena spremnost omogućava njene brze intervencije u bilo koje vrijeme i na bilo kome mjestu njenog operacijskog područja.

Nastanak i razvoj. Poslije završetka drugog svjetskog rata u Evropi borbeni dijelovi američke RM napustili su Sredozemno more. U njegove luke uplovljavali su zatim uglavnom američki pomoćni brodovi radi snabdijevanja njihovih garnizona na kopnu. Međutim, završetak rata na Pacifiku i sve složenija politička situacija u Evropi dali su povoda Amerikancima da ponovo počnu posjećivati Sredozemno more i to u početku povremeno, povodom nekih prigodnih događaja, a onda sve češće, dok nisu pripremili uslove da u njega detašuju jaku flotu. Kao početak tog taktičkog nastupanja može se uzeti 6. mart 1946. godine, kada je bojni brod *Missouri* posjetio Tursku.¹ Koristeći svoj boravak u Turskoj, Amerikanci su zatražili dozvolu da ovaj njihov bojni brod posjeti i grčku luku Pirej.²

Za dobre poznavaoce američke spoljne politike to nije bila obična kurtoazna posjeta, već »politička demonstracija«, kako ju je u to vrijeme okarakterisao publicista V. Lipman, predznak da su SAD odlučile da se umiješaju u događaje u istočnom basenu Sredozemnog mora ukoliko, po njihovoj ocjeni, prilike to budu zahtijevale. Nekoliko mjeseci kasnije u SAD je objavljena vijest da će jedna flota, pod komandom admirala Hjuita, a pod nazivom *United States Naval Forces Mediterranean*, otploviti za Sredozemlje. Mada se radilo o plovnom sastavu zemlje s kojom su bile u savezništvu u drugom svjetskom ratu, odnosno u prijateljskim odnosima poslije rata, sredozemne države, uključujući tu i V. Britaniju kao veoma zainteresiranu, nisu bile ravnodušne prema pojavi nove pomorske sile u moru koje je do tada predstavljalo isključivo njihovu interesnu sferu. Međutim, sve intenzivniji razvoj politike hladnog rata i zaoštavanje situacije u Evropi

¹ Posjeta je uslijedila u vrijeme građanskog rata u Grčkoj. Da bi prikriili stvarni cilj posjete, Amerikanci su prevezli u Tursku posmrtnu ostatku njenog ambasadora u SAD, koji je umro dvije godine ranije.

² Posjeta je realizovana od 10. do 13. aprila 1946. godine. Amerikanci su bili zadovoljni boravkom u Pireju i efektom koji su tom prilikom postigli, mada se u grčkim vodama nisu pojavili sa onim snagama koje su ranije planirali. Naime, zbog internog nesporazuma između američkog Ministarstva inostranih poslova i američke RM, prilikom te posjete nisu učestvovali nosači aviona *Midway* i *Roosevelt*, najimpresivniji brodovi tog vremena.

išli su u prilog Amerikancima. Oslobođeni i iscrpljeni ratom, njihovi evropski saveznici počeli su da nalaze opravdanje za postojanje jedne jake američke flote, kakvu oni nisu mogli da formiraju, u Sredozemnom moru. Britanski prvi pomorski lord ser Džon Keningem dao je 1946. godine javno izjavu u tom smislu. Sličan stav zauzeli su i Francuzi i Italijani. Kada su obezbijedili sebi mjesto u Sredozemnom moru diplomatskim putem, SAD su formirale prvi plovni sastav od svega tri broda: jedne krstarice i dva razarača. Ta jedinica je bila odveć mala prema mogućnostima američke RM, ali što je vrijeme više odmicalo, Amerikanci su mijenjali njenu formaciju, uključivali u njen sastav sve modernije brodove i povećavali joj broj zadataka dok nije preuzela mjesto i ulogu koju danas ima u okviru nacionalnih pomorskih snaga i snaga NATO-a. Na osjetniji porast ove flote i na preuzimanje sadašnjeg statusa bitno su utjecali izvjesni važni događaji u istočnom basenu Sredozemnog mora, a u prvom redu stalno napeta situacija u nekim zemljama Bliskog istoka (formiranje izraelske države, arapsko-izraelski rat, ustanak na Kipru, nacionalizacija Sueca, revolucija u Iraku, zategnuta situacija u Jordanu, kriza u Kuvajtu, revolucija u Jemenu itd.), nagli razvoj arapskog nacionalizma i proces oslobađanja afričkih zemalja. SAD su godinama uporno stvarale sistem baza u svijetu u skladu sa koncepcijom okruženja SSSR-a; one su bile inicijator formiranja paktova i saveza, prikupljajući pod zastavu »borbe protiv komunizma«, ili »odbrane slobodnog svijeta«, zemlje koje su, zbog svojih posebnih interesa, zastupale isto stano- vište, ili bile ekonomski zavisne od SAD. Usprkos nastojanju Amerikanaca da održe takvo stanje, na već uspostavljenoj liniji okruženja pojavile su se slabe tačke i karike u lancu su počele da popuštaju. Poslije dekolonizacije, neke zemlje na obalama Sredozemnog mora postale su svojom politikom nesvrstavanja kočnica vojnopolitičkim planovima SAD. Međutim, kada je riječ o upornosti SAD da održe u Sredozemlju postojeće stanje, pored vojno- političkih, treba imati u vidu i ekonomske razloge. Naime, u petrolejsku industriju Bliskog i Srednjeg istoka investirano je oko bilion dolara američkog kapitala.

Stoga sada postaje razumljivije zašto su SAD na onakav način angažovale svoju vojnu silu u libanskoj krizi 1958. god. Dok zbog svojih posebnih interesa nisu podržale V. Britaniju i Francusku u napadu na Egipat, u libanskoj krizi su reagirale samostalno,³ brzo i potpuno. Svega jedan dan poslije poziva predsjednika Šamuna da mu priteknu u pomoć, brodovi 6. AF bili su pred obalom Libana. To je bilo ujedno prvo veće angažovanje Amerikanaca u Sredozemnom moru poslije drugog svjetskog rata.

Međutim, na formiranje, baziranje i jačinu 6. AF u Sredozemnom moru nisu samo utjecali politički razlozi. Tokom šezdesetih godina SSSR je vanrednom brzinom, intenzitetom i uspjehom razvio raketnu tehniku. Vanjske manifestacije tog razvoja, u prvom redu uspjesi koje je postigao sa satelitima

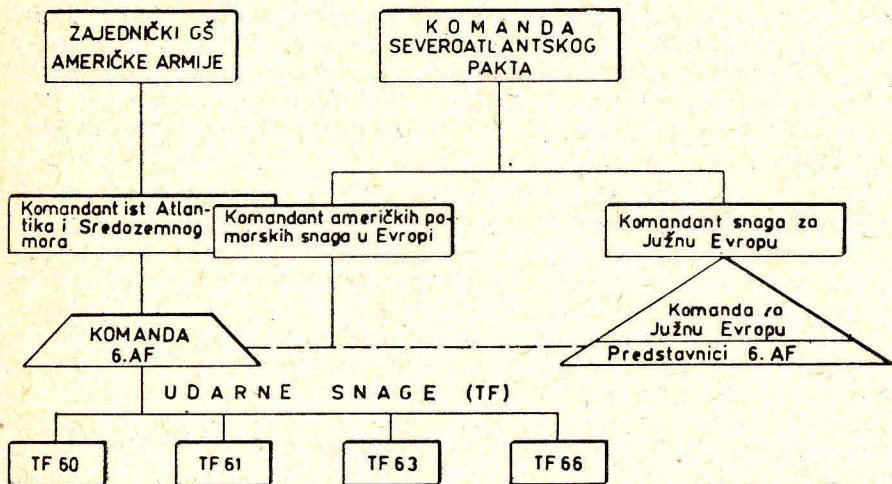
³ Poziv su dobili u isto vrijeme Amerikanci, Francuzi i Britanci. Budući da se Britanci i Francuzi nisu odazvali pozivu, Amerikanci su sami uputili dijelove 6. AF sa zadatkom da hitno iskrcaju na obalu bataljon pomorskodesantne pješadije. Brodovi su bili spremni za izvršenje ovog zadatka u 04,00 časa 15. jula 1958, ali je »Č« iskrcavanja odložen zbog toga što se to vrijeme moralo poklopiti sa Ajzenhau-erovom izjavom o intervenciji.

i višestepenim raketama za orbitalne letove, pokazale su, da je na tom putu osjetno odmakao ispred SAD. Pored toga, saznanje Amerikanaca da tako moćne rakete, lansirane sa sovjetske teritorije, mogu da dosegnu sve njihove baze u svijetu bilo je bolno za njih. Da bi izgradile ove baze, SAD su morale da ulože mnogo diplomatskih napora i materijalno-finansijskih sredstava u pojedinim zemljama i na mjestima koja su najbolje odgovarala šemi okruženja SSSR-a (Norveška, Danska, V. Britanija, Francuska, Španija, Italija, Grčka, Turska, Saudijska Arabija, Formoza, Okinava i Japan). U takvoj situaciji 6. AF dobila je još više u važnosti. Pošto su je u pogledu sastava udarnih snaga i, unutar njih, strukture vrsta, klasa i tipova brodova pretvorili u potpuno autonomnu snagu, nezavisnu od luka i snabdjevačkih centara u Sredozemnom moru, SAD su djelimično nadoknadile ono što su njihove baze na kopnu izgubile s obzirom na snagu i domete novog sovjetskog oružja.

Kada je riječ o bazama treba napomenuti da uprkos promijenjenim koncepcijama o njihovom mjestu i ulozi u ratu, SAD uporno nastoje da zadrže stare i formiraju nove. Međutim, na tom putu nailaze na niz teškoća od kojih ćemo spomenuti samo neke. Koristeći se poslijeratnom situacijom u Sredozemlju, one su uspostavile bazu u Libiji u kojoj se, prema nekim podacima, nalaze nuklearne bombe i rakete. I pored pokušaja Libije da se oslobodi stranih vojnih baza, Amerikanci nastoje da što više odgode taj momenat. Ovo zato što su oni ranije, ili njihovi partneri iz NATO-a, silom ili na osnovu sporazuma, morali da napuste neke važne pozicije u sjevernoj Africi (u UAR, Tunisu, Alžiru i Maroku). Pored ove, Amerikanci imaju velike brige oko riješavanja niza protivriječnosti koje postoje među zemljama — članicama NATO-a, a koje, ponekad, poprimaju vrlo oštre forme. U tom smislu karakterističan je slučaj Francuske koja je, nezadovoljna povlaštenim položajem SAD u NATO-u, još ranije povukla svoje pomorske snage ispod nadležnosti NATO-a, a uskoro treba i da napusti ovaj savez. Realizacijom ove svoje namjere, Francuska će lišiti pomorske snage SAD odličnih baza na svojoj teritoriji. Mada ne u takvoj formi kao u slučaju sa Francuskom, odnosi SAD sa V. Britanijom isprepliću se nizom suprotnosti. V. Britanija, nekada najjača pomorska sila na svijetu, sa moćnom flotom i bazama u Sredozemlju, danas raspolaže u tom moru samo simboličnim snagama. Od niza nekada jakih pomorskih upcrišta, ona još uvijek najupornije čuva Gibraltar, ali izložena stalnim pritiscima Španaca, koji ponekad poprimaju oblik prijetnji, većih trgovačkih manevara itd., vjerovatno će morati da zadovolji neke od Frankovih zahtjeva. Teško je vjerovati da bi ovolika bezobzirnost španskog diktatora, prema jednom od glavnih partnera savezničke koalicije u drugom svjetskom ratu, bila moguća da ga odnos sa SAD u tom smislu ne ohrabruje. Izgleda da su baze koje je Španija ustupila američkim pomorskim snagama dovoljan razlog za ovakve odnose. Dalje, zategnuti odnosi između Grka i Turaka zbog Kipra pojavili su se kao uzročnik nesređenih odnosa u NATO-u, a s tim i teškoća SAD u Sredozemlju. Na koncu, pri razmatranju položaja SAD u Sredozemnom moru treba imati u vidu i faktore van organizacije NATO-a, u prvom redu sve snažnije tendencije zemalja u basenu Sredozemnog mora za vođenjem što samostalnije politike i njihovim nastojanjima da politiku mira suprotstave politici zategnutih odnosa i rata. Pored ostalih, i ovaj faktor treba uzeti kao značajan doprinos sve većem sužavanju manevarskog prostora SAD u Sredozemnom moru.

Organizacija komandovanja i sastav snaga. U složenoj shemi komandovanja NATO-a, 6. AF zauzima posebno mjesto. U vrijeme mira ona je potčinjena komandantu američkih pomorskih snaga u Evropi, a u vreme rata 6. AF treba da nosi naziv *Naval Striking and Support Forces Southern Europe*⁴ i da bude potčinjena Komandi snaga NATO-a za južnu Evropu.

Mesto 6. AF u mirnodopskoj shemi komandovanja NATO-a

Kao što se iz *sheme* vidi, pomorske snage priobalnih zemalja Sredozemnog mora ne spadaju u ovaj lanac komandovanja, već se nalaze pod komandom Sredozemlja,⁵ a preko ove komande (posredno) pod komandantom NATO-a.

Organizacija, struktura plovnih sastava i veličina 6. AF nisu stalne i mijenjaju se prema potrebi. Međutim, od 1950. godine, od kada nosi sadašnji naziv, ova flota sastavljena je, u prosjeku, od oko 50 brodova, 200 aviona i 25.000 ljudi.

Komandi 6. AF potčinjena su stalno tri, a povremeno još jedan plovni sastav. Organizacija tih sastava specifična je po tome što je struktura brodova usaglašena sa njihovom operativnom namjenom. Umjesto administrativne podjele po vrstama brodova, 6. AF raspolaže sa sedam do osam tzv. »udarnih snaga« (*Task Forces*)⁶ čiji nazivi karakterišu njihovu namjenu (za

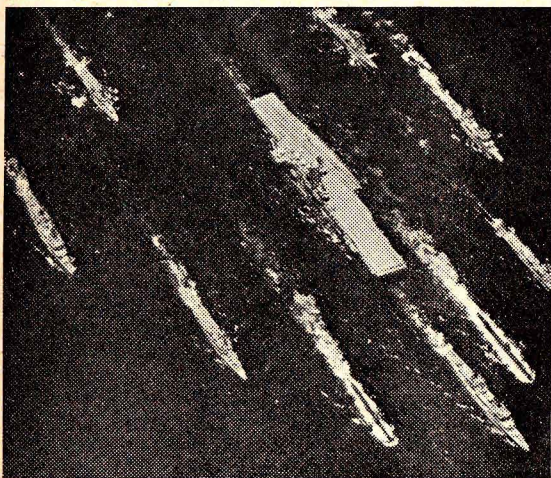
⁴ »Mornaričke udarne snage i snage za podršku južne Evrope.«

⁵ Ovo je specifična mornarička komanda, a obuhvata pet potkomandi. Svako potkomandi potčinjen je dio snaga jedne od zemalja-članica NATO-a u Sredozemlju. Potkomandi u Gibraltaru potčinjene su britanske, u Napulju italijanske, u Atini grčke, u Ankari turske, a na Malti britanske pomorske snage. Kada nisu operativno potčinjene komandi Sredozemlja, pomorske snage ove komande uklapaju se u shemu komandovanja nacionalnih RM.

⁶ Ovaj naziv potječe još iz drugog svjetskog rata. U nedostatku adekvatnijeg izraza u našem jeziku, upotrijebili smo ovaj, mada naziv »Task Force« u suštini označava plovni sastav određene namjene, bilo da se radi o borbenim ili pomoćnim brodovima. — Prim. Z. O.

napad, za iskrcavanje, za protivpodmorničku borbu i za pozadinsko obezbjeđenje).

Udarne snaga 60 (Task Force 60 — Attack Carrier Striking Force) obuhvata 2 do 3 nosača aviona, 3 krstarice, 20 razarača i 4 do 6 podmornica. Jezgro i udarna snaga ovog, a i ostalih plovniha sastava 6. AF, jesu nosači aviona. Zbog česte zamjene brodova u ovoj floti nije moguće odrediti konkretne klase, odnosno tipove nosača aviona koji ulaze u njen sastav. Dosađajna praksa je pokazala da su od 3 nosača aviona u njenom sastavu dva uvijek bila napadnog, a jedan eskortnog tipa. Sve do angažovanja SAD u ratu u Vijetnamu to su bili najmoderniji američki brodovi. Među njima je posebno mjesto zauzimao *Enterprise*, jedini u svijetu nosač aviona na nuklearni pogon. Po istom kriteriju su birani i drugi brodovi udarne snage, krstarice i razarači.

U njenim redovima nalazili su se do kraja jula 1964. godine još dva broda na atomski pogon — krstarica *Long Beach* i fregata *W. Bainbridge*. Ovo su do sada i jedini površinski ratni brodovi na nuklearni pogon u američkoj RM.

Po potrebi, udarna snaga 60 dijeli se na dvije udarne podgrupe (*TG 60.1* i *TG 60.2*). Načelan sastav svake podgrupe je: 1 nosač aviona, 1 krstarica, do 10 razarača i fregata.

Udarne snaga 61 (Task Force 61 — Amphibious Striking Force) obuhvata: 1 komandni brod, do 10 transportnih brodova za prevoz ljudstva i opreme i 4 do 6 minolovaca. U sastavu ove udarne snage nalazi se jedan bataljon pomorskodesantne pješadije (do 2.000 ljudi). Imajući u vidu namjenu i zadatke ovog bataljona, komanda američke RM dodijelila je 6. AF brodove specijalne gradnje. U sastavu ove udarne snage nalazi se komandni brod (*Auxiliary Cargo Ship — AGC*), 1 nosač helikoptera (*Amphibious Assault Ship — LPH*), 1 veći desantni transportni brod novije konstrukcije (*Amphibious Transport Dock — LPD*), 1 desantni brod za prevoženje ljudstva (*Attack Personnel Ship — APA*), 1 desantni brod za prevoženje tehnike (*Attack Cargo Ship — AKA*) i 2 veća desantna broda za iskrcavanje ljudstva i tehnike na obalu (*LST* i *LCT*). Ovakvom kombinacijom brodova moguće je iskrcati desantni odred morskim i vazdušnim putem za najkraće vrijeme i blagovremeno mu obezbijediti na obali pripadajuću mu tešku tehniku (tenkove, samohodna oružja, vozila itd.).

Udarne snaga 63 (Task Force 63 — Service Force) samo je po nazivu »udarna«. U stvari, to je plovidbeni sastav pomoćnih brodova namijenjen za pozadinsko obezbjeđenje borbenih dijelova flote. Načelno, ovaj sastav obuhvata 10 do 12 brodova, od čega: 1 brod-hladnjaču, 3 broda-skladišta, 1 brod za municiju, 4 tankera i 2 razarača-remorkera. On omogućuje da u po-

gledu snabdijevanja borbeni dijelovi u Sredozemnom moru budu nezavisni od luka i skladišta na kopnu (na čemu su Amerikanci naročito insistirali kada su formirali Šestu flotu) i da pri izvršenju zadatka mogu provesti što više vremena a da ne uplove u luke.

Udarna snaga 66 (Task Force 66 — Antisubmarine Warfare Force) jeste plovni sastav koji je specijalno formiran za borbu protiv podmornica. Obuhvata 1 nosač aviona i do 6 razarača. Samo se povremeno nalazi u sastavu 6. AF.⁷ Kada nije u njenom sastavu, nalazi se u Atlantiku. Da bi se ova udarna snaga mogla bez većih teškoća da priključi raznim dijelovima velike atlantske (2. AF) i sredozemne flote, uvežbava se sa njima u miru na bazi unaprijed razrađenih dokumenata ili ugovorenih postupaka (KOD, pozivni znaci, tablice talasnih područja, itd.). Brodovi ovog plovnog sastava nisu stalno vezani za istu organizacijsku jedinicu. Pored ovih, postoje i »udarne snage« TF-62, TF-67, TF-68 i TF-69.

U organizacijskim šemama iznijeta je samo načelna podjela flote po udarnim snagama. Međutim, u pogledu broja, vrsta, klasa i tipova brodova, Amerikanci primjenjuju fleksibilan sistem. Po pravilu, razmjena brodova između 2. i 6. AF vrši se svakih šest mjeseci. Dok se nalaze u sastavu sredozemne flote, brodovi provode približno pola vremena na otvorenom moru, a ostatak po lukama (uglavnom italijanskim i francuskim).

Zadaci. Prema interpretaciji američkih autora,⁸ 6. AF ima slijedeće mirnodopske zadatke: upoznavanje sredozemnog vojišta; zaštita američkih interesa u zemljama koje se oslanjaju na Sredozemno more; prisustvo u lukama prilikom dolaska visokih funkcionera američke administracije; u toku posjeta stranim lukama — uspostavljanje što prisnijih veza sa narodima tih zemalja i, u granicama mogućnosti, pružanje pomoći ovima; održavanje (u odgovarajućem stepenu) borbene spremnosti i pripravnosti plovnih sastava radi stalne kontrole mora i zaštite slabijih saveznika ili »nevinih žrtava agresije« i tijesno saradivanje sa zemljama-članicama NATO-a i njihovim RM.

Ratni zadaci 6. AF su: održavanje flote u najvećem stepenu borbene spremnosti radi nanošenja početnog i slijedećih udara protivniku, pri čemu treba maksimalno da koristi prednosti koje pruža Sredozemno more; obezbjeđenje (SAD i savezničkim zemljama) slobodnog korištenja pomorskih komunikacija, a u prvom redu »petrolejskog puta« koji vodi od Srednjeg istoka u Zapadnu Evropu; sprečavanje neprijatelja da se domogne pozicija u sjevernoj Africi i pružanje pomoći zemljama-članicama NATO-a u oružju, opremi i drugim potrebama, kao i njihovo podržavanje raspoloživim taktičkim i strategijskim oružjem.

⁷ Za vrijeme libanske krize 1958. god. TF 66 se nalazila u sastavu 6. AF. Kada su se Amerikanci povukli iz Libana, nosač aviona *Essex*, u stvari, komandni brod TF 66, pridat je 7. AF na Pacifiku.

⁸ William H. Hessler — *Sixth fleet: Beefed up for bigger job* i Dr Stephen G. Xydis — *The genesis of the sixth fleet* — Proceedings-VIII/1958. g.

Po mišljenju jednog sovjetskog autora,⁹ Sredozemno more je za SAD »jugoistočni bok NATO, odskočna daska za napad na SSSR i druge zemlje socijalističkog lagersa, kao i za gušenje narodnooslobodilačkih pokreta u Aziji i Africi.«

Konfrontacijom zadataka, koje smo naveli iz dva suprotna izvora, lako je uočiti neslaganje po pitanju tumačenja uloge 6. AF u Sredozemlju. Međutim, posmatraču koji bi apstrahirao postojanje formuliranih zadataka i pristupio analizi organizacije i formacije ove flote, njenih postupaka od formiranja do danas, te mjesta i uloge koju stalno ima u vježbama NATO, nametnuli bi se, kao prirodni, slijedeći zaključci: da je 6. AF po strukturi brodova i njihovih borbenih sredstava izrazito ofanzivna snaga i da, s obzirom na položaj gdje se nalazi, zauzima jedno od isturenih pozicija u okviru plana okruženja SSSR-a, što njoj, kao i cijelom planu, daje agresivan karakter.

Borbene mogućnosti. Taktičko-tehničke karakteristike brodova i njihovih borbenih sredstava pružaju komandantima mogućnost da učestvuju u izvršavanju velikog broja raznovrsnih zadataka. Ako se apstrahuju neka dejstva koja brodovi izvode radi samoodbrane, borbeni zadaci 6. AF mogli bi se svesti u osnovi na tri: bombardovanje neprijateljeve teritorije, iskrcavanje desanata manjih razmjera samostalno ili u sadejstvu sa snagama kopnene vojske, i protivpodmornička borba.

Za bombardovanje neprijateljeve teritorije 6. AF raspolaže bombarderskom avijacijom na nosačima aviona koja, pored klasičnih, može da nosi i nuklearna oružja. Pošto se u formaciji ove flote ne nalazi uvijek isti sastav brodova, to se o njima ne mogu dati podaci trajnog karaktera. Međutim, na osnovu dosadašnje prakse vidi se da Amerikanci drže u sastavu 6. AF dva do tri nosača aviona, koji po pravilu pripadaju najnovijim klasama i tipovima; pošto se imena tih brodova objavljuju, moguće je saznati ili procijeniti kakvim snagama raspolaže ova flota. U *pregledu 1* naveden je samo dio nosača aviona koji su u posljednje vrijeme proveli svoj turnus u sastavu 6. AF. Kao što se iz pregleda vidi, u njoj su se nalazila dva najnovija nosača aviona *Enterprise* i *America*. Mada svi nosači aviona nisu naoružani podjednakim brojem aviona, niti je struktura njihova ista, ipak je moguće — na osnovu avio-naoružanja jednog od njih — upoznati uglavnom stanje na drugima. Kao primer nosača aviona predviđenih za napadna dejstva može da posluži *Enterprise*. Na njemu se nalazi: 1 eskadrila aviona tipa *F-8U Crusader*, 3 eskadrile *A-4D Skyhawk*, 1 eskadrila *A-D6 Skyraider*,¹⁰ 1 eskadrila *F-4H Phantom II*, 1 eskadrila *A-3J Vigilante* i nekoliko izviđačkih aviona. Pošto svaka eskadrila ima po 12 aviona, *Enterprise* bi morao, pri punoj materijalnoj formaciji, da ima preko 80 aviona. Od sedam eskadrila na njemu pet je osposobljeno za nošenje nuklearnih oružja (*Skyhawk*, *Phantom II* i *Vigilante*). To je jaka snaga pogotovu što se u sastavu 6. AF istovremeno nalaze 2 do 3 nosača aviona približno iste udarne moći.

⁹ A. B. Кафман — Средоземно море — чвор империалистичких противуречности — Морнарички зборник X 1965. г.

¹⁰ Jednomotorni klipni avion za blisko dejstvo, koji je pokazao izvanredne osobine u podršci jedinica koje se, uz primjenu klasičnog naoružanja, bore na obalskom pojasu. Zamjenjuje ga suvremeniji *Skyhawk*.

NOSAČI AVIONA

Red. broj	Nosач aviona	Deplasman u tonama	Dimenzije u metrima		Avioni	Rakete	Art.	Razno	Brzina u č	Lični sastav		PRIMEDBA
			duž.	širina						Posada	Ukupno	
1	ENTERPRISE (CVA/N/65)	75.000/ 85.350	350	86	do 80	2 II lansera za TERRIER	—	Avio-oprema: 1 hangar, 4 lifta, 4 parna katapulta	33	2870	4674	Na nuklearni pogon
2	AMERICA (CVA 66)	64.000/ 77.600	337	86	do 80	— „ —	— „ —	— „ —	33	2670	4600	
3	FORRESTAL (CVA 59)	60.000/ 75.900	335	86	60 do 80	— „ —	4 × 127	Avio-oprema: 4 parna kata- pulta	35	2659	4583	
4	ROOSEVELT (CVA 42)	51.000/ 62.000	305	60	50 do 76	REGULUS	10 × 127 22 × 76	Avio-oprema: 3 parna kata- pulta	33	2587	4000	
5	SHANGRI LA (CVA 38)	33.100/ 40.800	265	44	44 do 70		8 × 127 28 × 76	Avio-oprema: 2 parna kata- pulta	33	1990	3290	
6	RANDOLPH (CVS)	30.000/ 38.500	265	31,5	oko 35		12 × 127		33	1517	3230	Prvi sa Pel-om
7	LPH											

Iz klase ESSEX ili specijalno građeni brodovi klase GUADALCANAL

Napomena: Upotrebijene kratice znače:

- CVA — nosač aviona za napadna dejstva (Attack Aircraft Carriers)
 CVS — ASW — nosač aviona za protivpodmornička dejstva (ASW Support Aircraft Carriers)
 CVS — nosač aviona za podršku (Support Aircraft Carriers)
 LPH — nosač aviona za desantna dejstva (Amphibious Assault Ships)

AVIONI NA NOSAČIMA AVIONA

Naziv i oznaka aviona	Vrsta aviona	Naoružanje	Performanse		PRIMEDEBA
			maks. brzina	dolet u km	
CRUSADER F-8D i E	Jednosed lovac za sve uslove	— 4 × 20 mm — 32 rakete v — v — 2 rakete SIDEWINDER	oko 2 Mach	770	Od marta 1957. god. u naoružanju RM. Pored toga, ima ga i RV.
D. SKYHAWK 4-4D	Jednosed lovac bombarder	— 2 × 20 mm — razne vrste oružja (klasično i nuklearno) u ukupnoj težini 1.360 kg	1.100 km	3200	U naoružanju RM od 1962. godine. Pogodan za sve palube NA. Nosi razne kombinacije oružja i to: nuklearnu bombu, rakete v-z, v-v, torpeda, opremu za elektronsko ometanje itd.
PHANTOM II F-4B	Dvosed lovac	— 6 raketa SPARROW ili 4 SPARROW i 4 SIDEWINDER — nuklearne ili klasične bombe — art. radar	2,6 Mach		U naoružanju RM od 1962. god. Penje se na visinu od 3000 m za 35 sek., 9000 m 62 sek. 15.000 m 1 min. i 54 sek., i na 30.000 m za 6 min. i 11,5 sekundi.
SKYWARRIOR A-3 B	Lovac bombarder za blisko dejstvo	— 2 × 20 mm — nuklearno oružje	1.100 km	4500	Pored aviona napadnog tipa primenjuju se još i tipovi za ometanje rada elektronskih sredstava i izvidanje.
VIGILANTE A-5a	Dvosed lovac-bombarder	— rakete v — z — termonuklearno oružje	više od Mach-a	3200	Ovaj avion izrađuje se u više verzija: lovac-bombarder (A-5A), izviđač (A-5C), za daleko dejstvo (A-5B). Nalazi se u naoružanju RM od 1962. god. NA ENTERPRISE je prvi naoružan s ovim avionima. Može se popunjavati gorivom u letu.

Međutim, ovako velika potencijalna snaga ima i dva velika nedostatka. To su: ograničeni akcioni radijus aviona (oko 1.600 km) i slabe mogućnosti za maskiranje brodova. Upravo zbog ovih razloga nosači aviona su i izgubili svoje ranije mjesto u američkim planovima »odmazde«, ustupajući ga raketnim podmornicama čije naoružanje ima domet do 5.000 km. Pored toga, ovo oružje ima veću vjerovatnoću stizanja do cilja od aviona, a podmornica, kao njegov nosač, neuporedivo veće mogućnosti maskiranja i, što je posebno važno, gađanja predviđenih ciljeva iz zaronjenog stanja. Prilikom preategorizacije nosači aviona su svrstani u tzv. »snage opšte intervencije«¹¹, sa zadatkom da i dalje služe kao udarna snaga u nenuklearnim i ograničenim ratovima a, po potrebi, i kao pomoćna snaga odmazde. Sudeći po perspektivi razvoja američke RM, oni će se zadržati u stroju do 1970. godine (najviše do 15 nosača aviona), kada će početi da ustupaju mjesto plovnim objektima povoljnijih taktičko-tehničkih osobina i jeftinijim.¹²

Što se tiče maskiranja brodova, SAD moraju računati na mogućnost da će njihovi potencijalni protivnici, pomoću suvremenih tehničkih sredstava izviđanja i drugih formi prikupljanja podataka, biti u stanju da stalno prate pokrete brodova 6. AF i da ih, ako to situacija bude zahtevala, izlože udarima najsvremenijih sredstava (raketa, aviona, podmornica). U sklopu tih mogućnosti trebalo bi, pored ostalog, posmatrati orijentaciju pomorskih snaga SAD na baze u zapadnom dijelu Sredozemnog mora, posebno na Rotu u Španiji.

U *udarnoj snazi 60* nalaze se, pored nosača aviona, i krstarice i razarači. Njihova je uloga u plovnom sastavu drugostepena, a svodi se u osnovi na osiguranje nosača aviona, mada mogu dejstvovati, pojedinačno ili u sastavu, protiv ciljeva na moru i na obali.

Iskrčavanje desanta i sadejstvo snagama na obali je drugi važan zadatak u kome 6. AF može da ispolji svoje borbene mogućnosti. Za taj vid dejstva njoj stoje na raspolaganju u prvom redu avioni, zatim brodska artiljerija i rakete. U zavisnosti od situacije na kopnu, flota može da izdvoji za taj zadatak *TF 60* u cjelini, jednu udarnu grupu, jednu vrstu brodova ili pojedinačne brodove, s tim da se mogu koristiti nuklearnim ili klasičnim oružjem.

U procjeni svojih borbenih mogućnosti Amerikanci daju veliki značaj stalno ukrcanom bataljonu pomorskodesantne pješadije. Mada se radi o jedinici čije brojno stanje iznosi oko 2.000 ljudi, oni smatraju da je ovakav sastav od neocjenjive važnosti, i to ne toliko zbog broja vojnika, već zbog mogućnosti brze intervencije, kako oružja iz organskog sastava ove jedinice, tako i broskog oružja, koje može da je podržava. Kada su razmatrali koju jedinicu držati ukrcanu, Amerikanci su se, na osnovu iskustava iz drugog svjetskog rata, rata u Koreji i mirnodopske prakse, odlučili za bataljon — po jedan i u 6. i 7. AF.¹³

¹¹ Snage američke armije podijeljene su u budžetskim stavkama po namjeni (snage: *strategijske odmazde* — bombarderi, interkontinentalne rakete, podmornice naoružane balističkim raketama; *opšte intervencije* — dio snaga KoV, RM i RV; *za odbranu od napada aviona i raketa*; *transportna sredstva RM i RV i snage u rezervi*). Vidi *Vojno delo* br. 5/1965. god. str. 140 (tekst i tabela) — prim. Z. O.

¹² *Enterprise* košta 550, *America* 370 i *Roosevelt* 260 milijardi starih dinara.

¹³ Ukrcani bataljon, kome su Amerikanci dali naziv »bataljonski desantni odred« (*Batalion Landing Team*), sastavni je dio komande pomorskodesantne pje-

6. AF je intervenirala takvim bataljonom 1958. godine u Libanu. Petnaestog jula 1958. godine pojavila se pred libanskom obalom sa šest desantnih brodova na kojima je bio ukrcao 2. bataljon pomorskodesantne pješadije. Za podršku desanta bili su predviđeni razarači i nosači aviona. Amerikanci su se iskricali bez otpora na plaži dugačkoj 8.500 m za svega 20 minuta. Iskrcavanje je izvršeno desantno-iskrcnim sredstvima (amfibi-jama i plovnim sredstvima male tonaže).

Uključivanjem u svoj sastav novih brodova, TF 60 je postala osjetno operativnija nego što je bila 1958. godine. Uz njihovu pomoć bitnije će se izmijeniti vrijeme i način iskrcavanja desantne jedinice. U zavisnosti od situacije, TF 60 može primijeniti manevar iskrcavanja samo brodovima, helikopterima ili kombinovanim sredstvima. Pomorskodesantna pješadija stalno se obučava za oba vida iskrcavanja. Od borbenih sredstava kojima raspolaže ukrcajna pješadija treba spomenuti nova amfibijska vozila koja direktno isplovljavaju iz plavljenih prostorija novih desantnih brodova (LPD), šestocjevna samohodna protivtenkovska oružja *Ontos* i dva samohodna oružja sa nuklearnim zrnima: top 155 mm (domet 23.000 m) i haubicu 203 mm (domet 18.000 m).

Iz pregleda snaga i sredstava desantne jedinice proizlazi da ona, iako relativno mala, raspolaže jakom vatrenom moći i pokretljivošću. Međutim, na primjerima Libana i Vijetnama ne bi trebalo, kao što se to često čini na stranicama zapadne stručne štampe, stvarati zaključke o apsolutnim vrijednostima ovakve jedinice pri izvršavanju zadataka u svim uslovima. Treba naglasiti da su se desantne jedinice iz sastava 6. i 7. AF do sada iskrcavale bez otpora na obalu i bez bojazni da budu onemogućene nuklearnim oružjima. Pretpostavljajući ovakvu opasnost za desantne jedinice, sigurno je da bi one izgubile mnogo od svoje pokretljivosti, efikasnosti i udarne snage.

Borba protiv podmornica. U sastavu 6. AF povremeno se nalazi TF 66 koja je formirana radi aktivne borbe protiv podmornica. Premještajući se povremeno iz Atlantika u Sredozemno more, i obratno, ona izvršava u isto vrijeme mirnodopske zadatke (protivpodmorničke vježbe sa brodovima svog sastava i u sadejstvu sa dijelovima 2. i 6. AF u raznim operacijskim područjima) i borbene zadatke (stalna borbena spremnost jedinica za izvršenje ratnih zadataka). Plovni sastavi za borbu protiv podmornica nisu po broju, strukturi brodova i tipovima oružja danas takvi da bi mogli zadovoljiti procijenjene potrebe. Amerikanci čine velike napore kako bi ubrzanim tempom stvorili jedinice koje će se moći uspješno boriti protiv jake podmorničke flote svog potencijalnog protivnika. Tu žurbu i nastojanja ubjedljivo potvrđuju riječi jedne od najpoznatijih ličnosti američke RM¹⁴ za borbu protiv podmornica:

šadije u čijem se sastavu nalazi 2. divizija i 2. krilo avijacije. Za prevoženje i iskrcavanje ove divizije postoji posebno formirana komanda desantnih brodova, koja ima 6 plovnih sastava. Jedan ovakav plovni sastav je dovoljan za smještaj bataljona pomorskodesantne pješadije, njegovog naoružanja i opreme, i za njegovo iskrcavanje na obalu. Načelno, plovni sastav se sastoji od: 1 specijalno uređenog komandnog broda, 1 univerzalnog desantnog broda, 1 desantnog broda za prevoženje ljudi, 1 transportnog broda za prevoženje tehnike i 2 veća desantno-iskrcna broda. Stare i sporije brodove, namijenjene samo za prevoženje ljudi ili tehnike, postepeno će zamijeniti univerzalni brodovi.

¹⁴ Viceadmiral John W. Tach — *The ASW Navy of the Seventies — The Navy*, 3 i 4/1963.

»Danas je program izgradnje sovjetske RM orijentisan na nuklearno-raketne plovne objekte. Kako ona izvršava taj program? Na osnovu mnogih indikacija može se dati samo jedan odgovor, 'bolje nego što bi se to moglo očekivati'. Rusi stalno povećavaju broj operativnih podmornica u Pacifiku i Atlantiku. Oni naoružavaju klasične podmornice balističkim raketama i tvrde da su gađali balističkom raketom sa zaronjene podmornice. Znam da nema razloga da u to sumnjamo.«

Zbog navedenih razloga Amerikanci pridaju veliku važnost formiranju najsuvremenijih jedinica za borbu protiv podmornica. Po njihovoj ocjeni, Sredozemno more ne bi u ratu bilo lišeno prisustva protivnikovih podmornica. Zato osjećaju potrebu da povremeno ojačavaju 6. AF specijalnom udarnom snagom, predviđajući za nju dva važna zadatka: posredno obezbjeđenje pomorskih komunikacija i zaštitu flote. Nije isključeno da Amerikanci, kada brojno stanje suvremenih protivpodmorničkih brodova to bude dozvoljavalo, priključe svojoj floti u Sredozemnom moru TF 66 kao stalan sastav.

U pogledu strukture brodova ove udarne snage, sada se traže rješenja koja će osjetnije poboljšati njene borbene mogućnosti. Dosadašnja formacija *Hunter Killer Groups*¹⁵ dozvoljavala je da ove snage djeluju samo u dvije dimenzije: na moru i u vazduhu. Manevarske sposobnosti podmornica na nuklearni pogon nametnule su nove probleme protivpodmorničkim snagama i potrebu da se vidovi dejstva prošire na treću dimenziju, tj. pod vodu. Ovi zahtjevi doveli su privremeno u sastav *Hunter Killer Groups* podmornice lovcе podmornica koje su na tom zadatku pokazale vanredne vrijednosti. Izgleda da se ipak radi o jednom prelaznom rješenju. Prava rješenja očekuju se tek poslije 1970. godine do kada će, na osnovu ispitivanja specijalnih instituta, početi proizvodnja sredstava pomoću kojih će se daleko uspješnije moći voditi borba protiv podmornica nego danas. Očekuje se da će ta sredstva omogućiti lakše pronalaženje i uništavanje najnovijih podmornica, koje se postojećim sredstvima mnogo teže pronalaze nego podmornice na klasični pogon.

Neki podaci o naoružanju i opremi brodova 6. AF. S obzirom na geografsko područje u kome se nalazi i raspored snaga potencijalnog protivnika, za brodove ove američke flote najopasniji su podmornički napadi i napadi iz vazduha. Za odbranu od napada iz vazduha oni raspolažu, pored klasičnog naoružanja, raketama *Talos*, *Terrier* i *Tartar*. Domet ovih raketa iznosi od 10 (*Tartar*) do 100 km (*Talos*). Od brodskih protivpodmorničkih sredstava spomenućemo dva i to *Asroc*, balističku protivpodmorničku raketu koja vazdušnim putem prenosi torpeda (ili dubinsku bombu) u neposrednu blizinu podmornice, i *Dash*, mali helikopter bez pilota kojim se diriguje sa broda do mesta na kojem, još uvek po komandi s broda, ispušta torpeda (dubinsku bombu). Za oba ova sredstva bitno je napomenuti slijedeće: koristeći se njihovim taktičko-tehničkim osobinama, brodovi su osjetno povećali daljinu

¹⁵ Formacija *Hunter Killer Groups* je načelno sastavljena od 1 nosača aviona (tipa CVS), preuređenog za borbu protiv podmornica, i razarača. Za vrijeme traženja podmornica dio aviona leti ispred brodova, otkriva podmornice (grupa *Hunter*), a drugi dio ih uništava (grupa *Killer*). Razarači imaju prvenstveno zadatak da štite nosač aviona. Po potrebi i oni učestvuju u traženju i napadu na podmornice.

gađanja (do krajnjih granica dometa podvodnog električnog lokatora), torpedo — doveden u bliži rejon otkrivene podmornice — po ulasku u vodu nastavlja sam, uz pomoć sredstava samonavođenja, da traži podmornicu i, konačno, bojeve glave jednog i drugog oružja mogu da imaju klasično i nuklearno punjenje. Usprkos usavršenosti, ova i druga borbená sredstva s kojima raspolaže 6. AF ne garantuju potpunu sigurnost njenim brodovima.

Pozadinsko obezbjeđenje. Pri izboru tipova brodova za TF 63 Amerikanci su se služili bogatim iskustvom iz drugog svjetskog rata, imajući u vidu mjesto i ulogu 6. AF u doba mira i rata i zahtjev da to bude autonomni plovni sastav sposoban da nadomjesti borbenim brodovima skladišta po bazama. Ranije su snabdjevački brodovi dopremali plovnim sastavima materijalne potrebe u pojedine luke ili formirane baze, odakle su ih borbeni dijelovi flote izuzimali kada je to bilo nužno. Međutim, danas je TF 63 spremna da snabdijeva brodove na otvorenom moru, na mjestu i u vrijeme koje zahtijevaju operativni zadaci. Snabdjevački brod nije više ploveće skladište materijala koje može da posluži i improvizirana posada, već to mora biti dobro obučena momčad koja zna da čuva raketno oružje i manipuliše njime (*Regulus, Talos, Terrier, Sidewinder, Sparrow, Bullpup, Subroc, Asroc* itd.). Samo takvom ljudstvu mogu se, pored ostalog, povjeriti nuklearna oružja (avio-bombe, topovska i raketna zrna za gađanje ciljeva na površini i u moru itd.). Za ocjenu koliko je složen zadatak snabdijevanja suvremenih borbenih brodova najbolje služi podatak da brodovi snabdjevači nose u svojim skladištima preko 20.000 raznih rezervnih dijelova za elektronske uređaje. Slijedeći problem snabdjevačima predstavljaju suvremeni avioni, za koje pomoćni brodovi moraju da nose čitave sklopove rezervnih dijelova. Na koncu, i ljude, odvojene od matičnih luka mjesecima, treba snabdijevati tako da im život bude što snošljiviji. Na osnovu ovih i drugih potreba Amerikanci su se odlučili za slijedeće tipove brodova u jedinici pozadinskog obezbjeđenja: tankere, snabdjevače municijom, snabdjevače hranom, brodove radionice, remorkere, dokove, bolničke brodove itd.

Da bi se izbjeglo obavezno sjedinjavanje pomoćnih i borbenih brodova na otvorenom moru, praktikuje se snabdijevanje nekih brodova na zadatku pomoću helikoptera. U prosjeku, helikopter može za jedan čas da prebaci s broda na brod oko 20 tona svih vrsta materijalnih potreba, osim goriva.

Dosadašnja iskustva sa 6. i 7. AF idu u prilog izgradnji većih, bržih i univerzalnijih transportnih brodova.

Zaključak. Od prve poslijeratne posjete bojnog broda *Missouri* Turskoj i Grčkoj proteklo je dvadeset godina. Za to vrijeme 6. AF je izgradila svoju stalnu formaciju, neprekidno se obnavljala novim brodovima i borbenim sredstvima i svakim danom postajala sve jača.

Održavanju 6. AF u Sredozemlju ide u prilog većina razloga koji su i doveli do njenog formiranja; od mirnodopskih u prvom redu treba pomenuti — zaštitu američkih interesa u ovom operacijskom području, demonstraciju vojne moći i, po potrebi, preduzimanje intervencionističkih mjera, a od ratnih — podršku jedinicama komande NATO-a za južnu Evropu.

Međutim, na postepeno opadanje značaja 6. AF utiču više razloga:

a) Nosači aviona, koji čine jezgro 6. AF, izgubili su prioritetno mjesto u sastavu RM i ustupili ga podmornicama na nuklearni pogon. Osim toga, zbog cijene koštanja i sve težih uslova skrivanja, a s tim i mogućnosti samozaštite, u SAD postoje jaki i utjecajni krugovi koji su protiv dalje izgradnje nosača aviona. No, i pored toga, najvjerojatnije je da u tom pogledu neće biti radikalnijih izmjena sve do 1970. godine.

b) Dolaskom u Sredozemno more podmornica na nuklearni pogon, naoružanih balističkim projektilima, podijeljeni su uloga i zadaci između ove dvije snage.

c) Sve veći razvoj naoružanja, u prvom redu raketnog i podmornica, ide u prilog napuštanju velikih površinskih brodova. Sredozemno more pruža relativno mali manevarski prostor i nedovoljan za potpunije maskiranje brodova. Stalnim osmatranjem sa obale, iz vazduha (avioni i sateliti) i ispod mora, može se obezbijediti stalno praćenje udarnih snaga 6. AF i, u slučaju izbijanja rata, napad na njih odgovarajućim oružjima.

d) Jačanjem svojih ekonomskih i vojnih potencijala, Italija i Francuska žele da u perspektivi njihove RM zauzmu mjesto koje je ranije zauzimala RM V. Britanije, a danas SAD; ovo, naravno, u skladu sa izmijenjenom situacijom u ovom basenu i u svijetu, kao i sa interesima i politikom ovih dviju zemalja i borbenim mogućnostima njihovih pomorskih snaga.

Kap. fregate
Zvonimir OŠTRIĆ

LITERATURA:

- *Sixt Fleet: Beefed Up for a Bigger Job* — William H. Hessler — *Proceedings* — VIII/1958.
 - *The Genesis of the Sixth Fleet* — Dr Stephens G. Xydis — *Proceedings* VIII/1958.
 - *Order Firm but Blexible* — MP — H. A. Hadal — *Proceedings* X/1962.
 - *The American Landing in Lebanon* — Robert Mc Clintock — *Proceedings* X/1962.
 - *Nato's Southern Exposure* — Norman Locksley — *Proceedings* XI/1962.
 - *Support Bay the Ton* — Harvey Hall — *Leatherneck* III/1963. god.
 - *La marine des Etats Unis en 1964.* — J. Labayle Couhat — *La Revue maritime* IV/1964.
 - *Balanced Power* — Gerhard Elser — *Marine Rundschau* VI/1965. god.
 - *Impiego portaerei dal 1950 a oggi* — A. David Mc Donald — *Rivista marittima* III/1965.
- Vijesti i novosti iz časopisa *Mornarički glasnik*, *Revue maritime*, *Rivista marittima* i *Proceedings* od 1960. do 1965.